

1 SEGUNDO CURSO DA E.S.O.

1.1 **Obxectivos. Contidos. Criterios de avaliación. Estándares de aprendizaxe . Competencias e temporalización.**

1.2 **Obxectivos.**

- Adquirir e utilizar o vocabulario específico da área con precisión e rigor.
- Estudar, comparar e contrastar a información obtida a través de diferentes fontes de información directa e indirecta.
- Manexar e interpretar correctamente diferentes instrumentos de traballo xeográfico e histórico como as gráficas, os mapas, as series estatísticas etc.
- Elaborar bosquexos, gráficos sinxelos, organigramas e mapas conceptuais para representar os fenómenos históricos e xeográficos traballados.
- Realizar pequenas investigacións de carácter descritivo, organizando os datos e as ideas; e resolver diversos problemas mediante a aplicación de técnicas e procedementos sinxelos de procura e tratamento da información.
- Clasificar os distintos tipos de cidades existentes segundo os sistemas de produción e as actividades económicas que se practican nelas.
- Identificar a distribución da poboación no planeta, España e Galicia especificando os factores que condicionan a distribución. Diferenciar entre poboamento rural e urbano.
- Coñecer as distintas fases da evolución da poboación mundial. Comparar diferentes réximes demográficos. Explicar as consecuencias do avellentamento da poboación e outros problemas demográficos.
- Analizar as características da poboación de Galicia e de España: índices de natalidade e fecundidade, taxa de mortalidade, crecemento vexetativo, esperanza de vida, pirámides de idade, distribución no territorio etc.
- Comprender as causas e as consecuencias que xeran os movementos migratorios. Clasificar os distintos tipos de migracións. Identificar os fluxos migratorios na actualidade e analizar a evolución dos movementos migratorios en España e Galicia.
- Definir a poboación activa e establecer a súa distribución por sectores económicos. Valorar a incorporación da muller ao mundo laboral.
- Comprender os diversos indicadores do desenvolvemento económico e social; e establecer as principais diferenzas entre as grandes áreas desenvolvidas da Terra e os países do Terceiro Mundo.

- Recoñecer a importancia da evolución dos medios de transporte e as novas tecnoloxías da información e a comunicación na mundialización da economía
- Ordenar os acontecementos históricos en eixes cronolóxicos e localizalos no espazo co fin de adquirir unha perspectiva global da evolución histórica da Humanidade que teña en conta os procesos de cambio e de permanencia.
- Coñecer as orixes do Islam e identificar os seus preceptos básicos.
- Saber como se produciu a conquista árabe da Península Ibérica, indicando as batallas, as datas e os personaxes máis representativos deste período histórico.
- Coñecer a evolución política, económica social e cultural de Al-Andalus.
- Analizar as causas e a evolución da Reconquista, así como o proceso de repoboamento dos territorios ocupados.
- Coñecer a arte e a cultura das distintas comunidades que conviviron na Península: xudeus, mozárabes, mudéxares etc. Recoñecer os edificios e monumentos máis emblemáticos de Al-Andalus.
- Coñecer as innovacións técnicas que os árabes introduciron na Península. Enumerar as grandes achegas da cultura musulmá ao mundo occidental.
- Analizar os elementos que propiciaron o nacemento do feudalismo.
- Explicar a composición e os trazos distintivos dos distintos estamentos da sociedade medieval: modo de vida, nivel de riqueza, actividades económicas etc.
- Describir distintos edificios característicos do mundo rural da Idade Media: o castelo, o mosteiro, as vivendas dos campesiños etc.
- Saber como estaba organizada a Igrexa na Idade Media, cales eran as súas principais ordes relixiosas; e valorar a importancia desta institución na Europa cristiá.
- Coñecer as orixes da cidade medieval, identificar os seus principais edificios e recoñecer as actividades económicas que se desenvolvían no seu interior, dedicando unha especial atención ao funcionamento dos gremios.
- Identificar e localizar no mapa as principais rutas comerciais e centros mercantís da Idade Media.
- Coñecer a composición e as formas de vida dos distintos grupos sociais que habitaban a cidade medieval, facendo especial fincapé na nova clase social: a burguesía.
- Analizar as causas do renacer cultural das cidades no século XIII e valorar a función cultural e ideolóxica das universidades a partir deste momento.
- Explicar os trazos distintivos da arte románica e da gótica en Europa, España e Galicia na súas diversas manifestacións: arquitectura, escultura e pintura.
- Coñecer as causas da crise da Baixa Idade Media (séculos XIV e XV).
- Identificar as características e a evolución dos reinos cristiáns desde o século XII ata finais da Idade Media.

- Comprender os principios do Humanismo e o Renacemento. Explicar a renovación espiritual que representou a Reforma luterana e a Contrarreforma católica.
- Identificar as características do Estado moderno en Europa e a evolución social, política e económica da Península Ibérica na época moderna. A monarquía hispánica e a colonización de América.
- Establecer as características estéticas do Renacemento así como observar e analizar obras características deste estilo artístico.
- Desenvolver a política interior e exterior da Monarquía dos Austria, prestando atención ao descubrimento do Novo Mundo.
- Analizar as características e a estética do Barroco.
- Entender a relación entre os acontecementos máis significativos da historia de Galicia, a historia de España e a Historia Universal, co fin de valorar a pertenza a varias identidades colectivas.
- Valorar a diversidade lingüística e cultural no mundo e no territorio español; e ser respectuosos e tolerantes coas actitudes, crenzas e xeitos de vida de persoas ou grupos que pertencen a sociedades ou culturas diferentes á propia.

U.D.	CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMP ET.	TEMP OR.
Unidade 0 Contidos 1º ESO	B3.16. Coñecer os trazos principais das polis gregas e a transcendencia do concepto de democracia.	B.16.1. Identifica trazos da organización política, económica das polis	XHB3.16.1. Identifica trazos da organización socio-política e económica das polis gregas a partir de fontes históricas de diferentes tipos.	CSC CAA	1ª Avaliación 6/8 sesións
	B3.19. Mundo clásico. Grecia e o helenismo: arte, ciencia, teatro e filosofía.	B3.19. Entender o alcance do clásico na arte e na cultura occidentais.	XHB3.19.1. Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo.	CSC CCE C CCL	
	B3.20. Mundo clásico: orixe e etapas da historia de Roma. República e imperio: organización política e expansión colonial polo Mediterráneo. Cristianismo.	B3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, a economía e a cultura romanas, e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga.	XHB3.20.1. Confecciona un mapa coas etapas da expansión de Roma	CSC CAA	
	B3.21. Mundo clásico. Arte romana: arquitectura, escultura e pintura.	B3.21. Identificar e describir os trazos característicos de obras da arte grega e romana, diferenciando entre os que son específicos.	XHB3.21.1. Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana.	CSC CCE C CAA	
	B3.22. Península Ibérica: pobos prerromanos; Hispania romana; Gallaecia. Proceso de romanización. A cidade e o campo.	B3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente.	XHB3.22.1. Fai un mapa da Península Ibérica onde se reflicten os cambios administrativos en época romana. XHB3.22.2. Analiza exemplos do legado romano que	CSC CAA CSC CCE C CAA	

U.D.	CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMP ET.	TEMP OR.
			sobreviven na actualidade.		
Unidade 1. Inicio da Idade Media	B3.7. Caída do Imperio Romano en Occidente: división política e invasións xermánicas. Imperio Bizantino e reinos xermánicos.	B3.7. Describir a nova situación económica, social e política dos reinos xermánicos	XHB3.7.1. Compara as formas de vida (en diversos aspectos) do Imperio Romano coas dos reinos xermánicos	CSC CAA	1ª aval. 6 sesións
Unidade 2. A Europa feudal	B3.6. Idade Media: concepto e as subetapas (alta, plena e baixa Idade Media).	B3.6. Caracterizar a alta Idade Media en Europa e recoñecer a dificultade da falta de fontes históricas neste período.	XHB3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.	CSC CAA	
	B3.7. Caída do Imperio Romano en Occidente: división política e invasións xermánicas. Imperio Bizantino e reinos xermánicos.	B3.7. Describir a nova situación económica, social e política dos reinos xermánicos.	XHB3.7.1. Compara as formas de vida (en diversos aspectos) do Imperio Romano coas dos reinos xermánicos	CSC CAA	
	B3.8. Feudalismo.	B3.8. Explicar a organización feudal e as súas consecuencias.	XHB3.8.1. Caracteriza a sociedade feudal e as relacións entre señores e campesiños.	CSC	
	B3.9. Islam. Península Ibérica: invasión musulmá. Evolución de Al- Andalus e dos reinos cristiáns.	B3.9. Analizar a evolución dos reinos cristiáns e musulmáns, nos seus aspectos socioeconómicos, políticos e culturais.	XHB3.9.1. Comprende as orixes do Islam e o seu alcance posterior.	CSC CCE C	
XHB3.9.2. Explica a importancia de Al-Andalus na Idade Media.			CSC CCE C CMC CT CCL		
B3.10. Reconquista e repoboación.	B3.10. Entender o proceso das conquistas e a	XHB3.10.1. Interpreta mapas	CSC CAA	2ª aval	

U.D.	CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMP ET.	TEMP OR.
		repopoación dos reinos cristiáns na Península Ibérica e as súas relacións con Al-Andalus.	que describen os procesos de conquista e repoboación cristiás na Península Ibérica.		
			XHB3.10.2. Explica a importancia do Camiño de Santiago.	CSC CCE C CCL	
Unidade3. O Fin da Idade Media	B3.11. Expansión comercial europea e recuperación das cidades. Crise da baixa Idade Media: a 'Peste Negra' e as súas consecuencias.	B3.11. Entender o concepto de crise e as súas consecuencias económicas e sociais.	XHB3.11.1. Comprende o impacto dunha crise demográfica e económica nas sociedades medievais europeas.	CSC	2ª ava.
Unidade 4. Cultura e arte.	B3.12. Arte románica, gótica e islámica.	B3.12. Comprender as características e as funcións da arte na Idade Media.	XHB3.12.1. Describe características da arte románica, gótica e islámica.	CSC CCE C CCL	2ª ava.
Unidade 7. O estudo físico España/Galicia	B1.2. Características xerais do medio físico de España e de Galicia.	B1.2. Ter unha visión global do medio físico de España e de Galicia, e das súas características xerais.	XHB1.2.1. Enumera e describe as peculiaridades do medio físico español e galego	CAA CMC CT CD CCL	2ª avali . 7/10 sesións
	B1.3. Medio físico de España: relevo e hidrografía.	B1.3. Situar no mapa de España as unidades e os elementos principais do relevo peninsular, así como os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos.	XHB1.3.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo español.	CAA CMC CT CD	
			XHB1.3.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de España.	CAA CMC CT CD CCL	
			XHB1.4.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo galego.	CAA	
	B1.4. Medio físico de Galicia: relevo e hidrografía.	B1.4. Situar no mapa de Galicia as unidades e os elementos principais do relevo, así como os			

U.D.	CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMP ET.	TEMP OR.
		grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos.	XHB1.4.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de Galicia	CMC CT CD CCL CAA CMC CT CD CCL	
	B1.5. Clima: elementos e factores. Diversidade climática da Península Ibérica e de Galicia.	B1.5. Coñecer e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico español e galego.	XHB1.5.1. Localiza nun mapa os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos de España.	CAA CMC CT CD CCL	2ª avali. 7 sesión s
			XHB1.5.2. Analiza e compara as zonas bioclimáticas españolas utilizando gráficos e imaxes.	CAA CMC CT CD	
			XHB1.5.3. Localiza nun mapa os espazos bioclimáticos de Galicia.	CAA CMC CT CD	
	B1.6. Diversidade de paisaxes. Zonas bioclimáticas da Península Ibérica e de Galicia.	B1.6. Coñecer os principais espazos naturais de España e de Galicia.	XHB1.6.1. Distingue e localiza nun mapa as paisaxes de España e de Galicia.	CAA CMC CT CD	
B1.7. Medio natural e problemas ambientais en España.	B1.7. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o ambiente español e galego, e as súas consecuencias.	XHB1.7.1. Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais en España e en Galicia, e localiza páxinas e recursos da web directamente	CAA CMC CT CD CCL	2ª aval.	

U.D.	CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMP ET.	TEMP OR.
			relacionados con eles.		
Unidade 8. A poboación do mundo.	B2.1. Poboación mundial: modelos demográficos e movementos migratorios.	B2.1. Comentar a información en mapas do mundo sobre a densidade de poboación e as migracións.	XHB2.1.1. Localiza no mapa mundial os continentes e as áreas máis densamente poboadas.	CAA CMC CT CSC CD	3 ^a Aval. 5/6 sesion s
			XHB2.1.2. Explica o impacto das ondas migratorias nos países de orixe e nos de acollemento.	CAA CMC CT CSC CD	
	B2.2. Poboación europea: distribución e evolución.	B2.2. Analizar a poboación europea no relativo á súa distribución, evolución e dinámica, e ás súas migracións e políticas de poboación.	XHB2.2.1. Explica as características da poboación europea.	CAA CCL CSC CD	
			XHB2.2.2. Compara entre países a poboación europea segundo a súa distribución, a súa evolución e a súa dinámica.	CAA CMC CT CSC CD CCL	
	B2.3. Poboación española: evolución, distribución e dinámica. Movementos migratorios.	B2.3. Analizar as características da poboación española, a súa distribución, dinámica e evolución, e os movementos migratorios.	XHB2.3.1. Explica a pirámide de poboación de España e das súas comunidades autónomas.	CAA CMC CT CSC CD CCL	
			XHB2.3.2. Analiza en distintos medios os movementos migratorios nas últimas tres décadas en España.	CAA CMC CT CSC CD CCL	
B2.4. Poboación de Galicia: evolución, distribución e dinámica.	B2.4. Analiza as características da poboación de Galicia, a súa distribución, dinámica	XHB2.4.1. Coñece o proceso da emigración galega,	CAA CMC CT CSC		

U.D.	CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMP ET.	TEMP OR.
	Movements migratorios.	e evolución, e os movements migratorios	as súas etapas e os destinos principais.	CD CCL	
Unidade 9. As cidades	B2.5. Proceso de urbanización no planeta.	B2.5. Sinalar nun mapamundi as grandes áreas urbanas, e identificar e comentar o papel das cidades mundiais como dinamizadoras da economía das súas rexións.	XHB2.5.1. Realiza un gráfico con datos da evolución do crecemento da poboación urbana no mundo.	CAA CMC CT CSC CD CCL	3ª avali.
			XHB2.5.2. Sitúa no mapa do mundo as vinte cidades máis poboadas, di a que país pertencen e explica a súa posición económica.	CAA CMC CT CSC CD CCL	
Unidade 10. Continente europeo Poboación e cidades	B2.6. A cidade e o proceso de urbanización europeo.	B2.6. Comprender o proceso de urbanización, os seus proles e os seus contras en Europa.	XHB2.6.1. Resume elementos que diferencien o urbano e o rural en Europa.	CAA CMC CT CSC CD CCL	3ª avali
			XHB2.6.2. Distingue os tipos de cidades do noso continente.	CAA CMC CT CSC CD CCL	
Unidade 11. España e Galicia. Poboación e cidades	B2.7. A cidade e o proceso de urbanización en España e en Galicia.	B2.7. Recoñecer as características das cidades españolas e galegas, e as formas de ocupación do espazo urbano.	XHB2.7.1. Interpreta textos que expliquen as características das cidades de España e de Galicia, axudándose de internet ou de medios de comunicación escrita.	CAA CMC CT CSC CD CCL	3ª avali.
			XHB2.8.2. Elabora gráficos de distinto tipo (lineais, de barra	CAA CMC CT	

U.D.	CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	COMP ET.	TEMP OR.
			e de sectores) en soportes virtuais ou analóxicos, que reflectan información económica e demográfica de países ou áreas xeográficas a partir dos datos elixidos.	CCL CD	
	B2.8. Diversidade de medios naturais en España e en Galicia.	B2.8. Coñecer os principais espazos naturais protexidos a nivel peninsular e insular.	XHB2.8.1. Sitúa os parques naturais españois nun mapa, e explica a situación actual dalgúns deles.	CAA CMC CT CSC CD CCL	
			XHB2.8.2. Elabora gráficos de distinto tipo (lineais, de barra e de sectores) en soportes virtuais ou analóxicos, que reflectan información económica e demográfica de países ou áreas xeográficas a partir dos datos elixidos.	CAA CMC CT CCL CD	
	B2.9. Paisaxes no territorio español e galego.	B2.9. Identificar as principais paisaxes humanizadas españolas e galegas, e identificalas por comunidades autónomas.	XHB2.9.1. Clasifica as principais paisaxes humanizadas españolas a través de imaxes.	CAA CMC CT CSC CD CCL	
B2.10. Principais retos e problemas ambientais en España.	B2.10. Coñecer e analizar os problemas e os retos ambientais que afronta España, a súa orixe e as posibles vías para afrontar estes problemas.	XHB2.10.1. Compara paisaxes humanizadas españolas segundo a súa actividade económica.	CAA CMC C CSC CD CCL		

<u>CRITERIOS DE AVALIACIÓN</u>	<u>ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE</u>	<u>Procedementos e instrumentos de avaliación</u>
B.16.1. Identifica trazos da organización política, económica das polis	XHB3.16.1. Identifica trazos da organización socio-política e económica das polis gregas a partir de fontes históricas de diferentes tipos.	Observación de traballo: caderno docente e análise de producións.
B3.19. Entender o alcance do clásico na arte e na cultura occidentais.	XHB3.19.1. Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo.	Observación de traballo: caderno docente e análise de producións. Comentar imaxes.
B3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, a economía e a cultura romanas, e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga.	XHB3.20.1. Confecciona un mapa coas etapas da expansión de Roma	Observación de traballo: caderno docente e análise de producións. Completar e comentar mapas mudos.
B3.21. Identificar e describir os trazos característicos de obras da arte grega e romana, diferenciando entre os que son específicos.	XHB3.21.1. Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana.	Observación de traballo: caderno docente e análise de producións. Elaborar cadros de síntese. Comentar imaxes e mapas temáticos
B3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente.	XHB3.22.1. Fai un mapa da Península Ibérica onde se reflicten os cambios administrativos en época romana.	Observación de traballo: caderno docente e análise de producións. Completar e comentar mapas mudos.
	XHB3.22.2. Analiza exemplos do legado romano que sobreviven na actualidade.	Observación de traballo: caderno docente e análise de producións. Elaborar cadros de síntese. Comentar imaxes e mapas temáticos
B1.1. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou nunha imaxe de satélite.	XHB1.1.1 Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa de España e de Galicia. Coordenadas xeográficas	Observación de traballo: caderno docente e análise de producións.
B1.2. Ter unha visión global do medio físico de España e de Galicia, e das súas características xerais	XHB1.2.1..Enumera e describe as peculiaridades do medio físico español e galego.	Completar e comentar mapas mudos. Elaborar cadros de síntese. Comentar imaxes e mapas temáticos Exames escritos.

<p>B1.3. Situar no mapa de España as unidades e os elementos principais do relevo peninsular, e os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos.</p>	<p>XHB1.3.1 Situa nun mapa físico as principais unidades do relevo. XHB1.3.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de España.</p>	<p>Observación de traballo na aula: caderno docente. Elaborar e comentar climogramas. Elaborar cadros de síntese e comparativos. Comentar imaxes e mapas temáticas. Analizar novas de prensa referidas ó clima. Exames escritos.</p>
<p>B1.4. Situar no mapa de Galicia as unidades e os elementos principais do relevo, e grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos.</p>	<p>XHB1.4.1 Situar nun mapa físico as principais unidades do relevo galego. XHB1.4.2. Describe as unidades de relevo de Galicia, co mapa</p>	<p>Observación de traballo na aula: caderno docente. Elaborar e comentar climogramas. Exames escritos.</p>
<p>B1.5 Coñecer e describir os grandes conxuntos bioclimáticos do espazo español e galego.</p>	<p>XHB1.5.1. Localiza nun mapa os grandes conxuntos de España XHB1.5.2 Analiza e compara as zonas bioclimáticas españolas utilizando gráficos e imaxes. XHB1.5.3 Localiza nun mapa os espazos bioclimáticos de Galicia.</p>	<p>Observación de traballo na aula: caderno docente. Elaborar e comentar climogramas. Comentar imaxes e mapas temáticas. Exames escritos.</p>
<p>B1.6 Coñecer os principais espazos naturais de España e Galicia</p>	<p>XHB1.6.1 Distingue e localiza nun mapa as paisaxes de España e Galicia</p>	<p>Observación de traballo: caderno docente e análise de producións.</p>
<p>B1.7 Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o ambiente e as súas consecuencias</p>	<p>XHB 1.7.1 Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais, e localiza páxinas e recursos da web directamente relacionados con eles.</p>	<p>Busca de novas nos medios, de temática ambiental, debate na aula e posta en común, das problemáticas máis graves.</p>
<p>B2.1. Comentar a información en mapas do mundo sobre a densidade de poboación e as migracións.</p>	<p>XHB 2.1.1. Localiza no mapa mundial os continentes e as áreas máis poboadas.</p>	<p>Observación na aula: caderno docente. Calcular e definir taxas. Elaborar cadros de síntese.</p>

	<p>XHB 2.1.2. Explica o impacto das ondas migratorias nos países de orixe e nos de acollemento.</p> <p>XHB 2.2.1 Explica as características da poboación europea.</p>	<p>Comentar imaxes e mapas temáticas.</p> <p>Elaborar e analizar pirámides de poboación.</p> <p>Lectura, comentario e debate de novas de prensa.</p> <p>Exames escritos.</p>
B2.2 Analizar a poboación europea no relativo á súa distribución, evolución e dinámica e ás súas migracións e políticas de poboación.	<p>XHB 2.2.2 Compara entre países a poboación</p> <p>XHB 2.2.3. Analiza o problema dos refuxiados</p>	<p>Observación na aula: caderno docente.</p> <p>Análise de gráficas de poboación.</p> <p>Lectura, comentario e debate de novas de prensa.</p>
B2.3. Analizar as características da poboación española, distribución.	<p>XHB 2.3.1. Explica a pirámide de poboación de España.</p> <p>XHB 2.3.2. Analiza en distintos medios os movementos migratorios nas últimas décadas en España.</p>	<p>Observación de traballo na aula: caderno</p> <p>Completar e comentar mapas de fluxos.</p> <p>Elaborar cadros de síntese.</p> <p>Comentar imaxes e mapas.</p> <p>Exames escritos</p>
B2.4. Analiza as características da poboación en Galicia e os movementos migratorios	<p>XHB 2.4.1 Coñece o proceso da emigración galega, as súas etapas e os destinos principais</p>	<p>Analizar e comentar o fenómeno migratorio en imaxes.</p> <p>Traballo individual: emigración en Galicia.</p> <p>Exames escritos</p>
B2.5. Sinalar nun mapamundi as grandes áreas urbanas e identificar o papel das cidades como dinamizadoras da economía.	<p>XHB2.5.1. Realiza un gráfico con datos da evolución do crecemento da poboación</p> <p>XHB2.5.2.Sitúa no mapa do mundo as vinte cidades máis poboadas, di a que país pertencen e a súa situación económica.</p>	<p>Elaboración dun gráfico cos datos da poboación europea dende que existen datos demográficos.</p> <p>Colocar nun mapa mudo as cidades máis importantes, e nomear os países aos que pertencen, diferenciando se son desenvolvidos, pouco</p>

		desenvolvidos, ou están en desenvolvemento.
B2.6 Comprender o proceso de urbanización en Europa	XHB2.5.1 Resume elementos do rural e urbano en Europa XHB2.6.2 Distingue os tipos de cidades do noso continente.	Observación de traballo na aula. Elaborar esquemas. Comentar imaxes.
B2.7. Recoñecer as características das cidades españolas e galegas e as formas de ocupación do espazo urbano.	XHB2.7.1 Interpreta textos que expliquen as características das cidades españolas, con axuda de internet.	Comentario de textos seleccionados, e vídeos de apoio.
B2.8 Coñecer os principais espazos naturais protexidos a nivel peninsular e insular.	XHB2.8.1 Sitúa os parques naturais españois nun mapa e explica a situación actual dalgúns deles. XHB2.8.2 Elabora gráficos de distintos tipo en diferentes soportes que reflicten información económica e demográfica de países ou áreas xeográficas	Observación de traballo na aula. Elaborar esquemas Comentar imaxes. Facer unha investigación en equipo : parques naturais en Galicia e España.
B2.9 Identificar por comunidades autónomas as paisaxes humanizadas.	XHB2.9.1 Clasifica as principais paisaxes humanizadas españolas a través de imaxes.	Traballo con mapas da situación das paisaxes españolas. Exames escritos.
B2.10.Recoñecer e analizar os problemas e os retos ambientais que afronta España, a súa orixe e as posibles vías de solución.	XHB2.10.1 Compara paisaxes humanizadas españolas segundo a súa actividade económica.	Busca nos medios novas relacionadas con problemas ambientais, que teñan como orixe actividades económicas propias de cada rexión.
B3.1 Recoñecer que o pasado non está “morto e enterrado”senón que determina o presente e inflúe neles.	XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado.	Observación de traballo na aula. Elaborar eixes cronolóxicos. Esquemas. Analizar fontes históricas e clasificalas. Exames escritos.

<p>B3.2 Identificar, nomear e clasificar fontes históricas, interpretación de fontes diversas.</p>	<p>XHB3.2.1.Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.</p> <p>XHB3.2.2.Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan estas restos materiais ou textuais.</p>	<p>Observación de traballo na aula.</p> <p>Comentar textos.</p> <p>Comentar imaxes.</p> <p>Comentar gráficas e mapas.</p>
<p>B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron feitos salientables e cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación.</p>	<p>XHB3.3.1 Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.</p> <p>XHB3.3.2 Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.</p>	<p>Observación de traballo na aula</p> <p>Elaborar eixes cronolóxicos</p> <p>Analizar películas.</p> <p>Realizar comentarios de textos.</p> <p>Comparar imaxes da arte.</p> <p>Definir vocabulario.</p> <p>Lectura e exposición dun libro elixido por eles.</p> <p>Exames escritos</p>
<p>B3.4Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo(diacronía e sincronía).</p>	<p>XHB3.4.1.Entende que varias culturas convivan á vez en diferentes enclaves xeográficos.</p>	<p>Comentar imaxes.</p> <p>Elaborar e comentar eixes cronolóxicos.</p>
<p>B3.5.Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado</p>	<p>XHB3.5.1.Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.</p>	<p>Observación de traballo na aula.</p> <p>Exames escritos</p>
<p>B3.6. Caracterizar a alta Idade Media en Europa e recoñecer a dificultade de falta de fontes históricas neste período.</p>	<p>XHB3.6.1.Utilizar as fontes históricas e entende os límites do que pode escribir sobre o pasado.</p>	<p>Comentario de textos.</p> <p>Observación de traballo na aula.</p>
<p>B3.7. Describir a nova situación económica, social e política dos reinos xermánicos</p>	<p>XHB3.7.1 Compara as formas de vida do Imperio _Romano coas dos reinos xermánicos.</p>	<p>Analizar obras de arte visigodas,e bizantinas: Mosaico de Xustiniano, Santa Sofia....</p>

B3.8 Explicar a organización feudal e as súas consecuencias.	XHB3.8.1 Caracteriza a sociedade feudal e as relacións entre señores e campesiños.	Lectura artística do friso de Bayeux.
B.3.9. Analizar a evolución dos reinos cristiáns e musulmáns nos seus aspectos socioeconómicos, políticos e culturais.	XHB3.9.1 Comprende as orixes do Islam e o seu alcance. XHB3.9.2 Explica a importancia de Al-Andalus na Idade Media. Avances culturais.	Síntese de lecturas sobre o Islam. Analizar e comentar imaxes da arte andalusí Lectura e comentario dun texto:Maimonides. Exposicións.
B3.10 Entender o proceso de conquistas e a repoboación dos reinos cristiáns na Península Ibérica e as súas relacións con Al-Andalus	XHB3.10.1 Interpreta mapas que describan os procesos de conquista e repoboación XHB3.10.2 Explica a importancia do Camiño de Santiago.	Observación na aula. Lectura e síntese sobre O camiño de Santiago. Debuxo. Murais de Xornadas. Lectura e síntese dunha Carta de Poboamento. Lectura e comentarios sinxelos de textos/arte. Exames escritos
B3.11 Entender o concepto de crise e as súas consecuencias económicas e sociais.	XHB3.11.1 Comprende o impacto dunha crise demográfica ,económica nas sociedades medievais	Observación na aula Lectura sobre a baixa idade media. Lectura dun libro e exposición na clase. Puntualo en relación coa materia. Traballo individual: A Peste. Exames escritos.
B3.12 Comprender as características e as funcións da arte na Idade Media.	XHB3.12.1 Describe as características da arte románica, gótica e islámica.	Analizar imaxes.

1.4 Grao mínimo de consecución dos estándares. Mínimos esixibles

Os seguintes estándares de aprendizaxe son considerados os básicos polo que é necesario que os alumnos acaden un alto grao de consecución, para superar a materia:

XHB 3.1.1	Identifica elementos materiais do pasado.
XHB3.2.2	Comprender que as fontes son básicas para a historia.
XHB 3.3.1	Ordenar temporalmente feitos históricos.
XHB.3.5.1	Utilizar vocabulario histórico e artístico propio da época.
XHB3.7.1	Identifica elementos sociais, económicos e políticos dos pobos xermánicos.
XHB3.8.1	Comenta as características mais importantes da sociedade feudal e identifica as relacións entre señores e campesiños.
XHB3.9.1	Identifica a orixe do Islam.
XHB3.10.1	Recoñecer a diferenza entre reconquista e repoboación.
XHB3.10.2	Explicar o camiño de Santiago.
XHB3.12.1	Describe e diferenza a arte románica, gótica e o islam.
XHB1.1.1	Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa de España e Galicia, utilizando coordenadas xeográficas.
XHB1.3.1	Sitúa nun mapa físicos as principais unidades do relevo español.
XHB1.4.1	Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo galego.
XHB1.5.1	Localiza nun mapa os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos de España.
XHB1.6.1	Distingue e localiza as paisaxes de España e Galicia.
XHB2.1.1	Localiza os continentes e as áreas máis densamente poboadas.
XHB2.2.1	Comenta mapas de emigración e inmigración.
XHB2.3.1	Fai e explica as pirámides de poboación.
XHB2.6.1	Resume os elementos urbanos e rurais en Europa.
XHB2.9.1	Clasifica as principais paisaxes españolas (en imaxes)

Os criterios de avaliación serán o referente específico para avaliar a aprendizaxe do alumnado. Describe o que se quere valorar e que o alumnado debe lograr rematado o curso. Establecemos a porcentaxe que debe alcanzar para cada un dos estándares, son os que seguen:

Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	C. Clave	Grado mínimo de consecución (%)
Bloque 1. O medio físico			
B1.1 Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou nunha imaxe de satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas	B1.1.1 Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa de España e de Galicia, utilizando datos de coordenadas xeográficas	CAA CMCCT CD	70%
B1.3er unha visión global do medio físico de España e de Galicia, e das súas características xerais	B1.2.1 Enumera e describe as peculiaridades do medio físico español e galego.	CAA CMCCT CD CCL	70%
B1.3. Situar no mapa de España as unidades e os elementos principais do relevo peninsular, así como os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos.	B1.3.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo español.	CAA CMCCT CD	70%
	B1.3.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de España.	CAA CMCCT CD CCL	70%
B1.4. Situar no mapa de Galicia as unidades e os elementos principais do relevo, así como os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos.	B1.4.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo galego.	CAA CMCCT CD	70%
	B1.4.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de Galicia.	CAA CMCCT CD CCL	70%
B1.5. Coñecer e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico español e galego.	B1.5.1. Localiza nun mapa os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos de España.	CAA CMCCT CD CCL	80%
	B1.5.2. Analiza e compara as zonas bioclimáticas españolas utilizando gráficos e imaxes.	CAA CMCCT CD	70%
	B1.5.3. Localiza nun mapa os espazos bioclimáticos de Galicia.	CAA CMCCT CD	50%
B1.6. Coñecer os principais espazos naturais de España e de Galicia.	B1.6.1. Distingue e localiza nun mapa as paisaxes de España e de Galicia.	CAA CMCCT CD	80%
B1.7. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o ambiente español e galego, e as súas consecuencias.	B1.7.1. Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais en España e en Galicia, e localiza páxinas e recursos da web directamente relacionados con eles.	CAA CMCCT CD CCL	50%

Bloque 2. O espazo humano

B2.1. Comentar a información en mapas do mundo sobre a densidade de poboación e as migracións.	B2.1.1. Localiza no mapa mundial os continentes e as áreas máis densamente poboadas.	CAA/CSC CMCCT CD	60%
	B2.1.2. Explica o impacto das ondas migratorias nos países de orixe e nos de acollemento.	CAA CMCCT CSC CD	70%
B2.2. Analizar a poboación europea no relativo á súa distribución, evolución e dinámica, e ás súas migracións e políticas de poboación.	B2.2.1. Explica as características da poboación europea.	CAA CCL CSC CD	60%
	B2.2.2. Compara entre países a poboación europea segundo a súa distribución, a súa evolución e a súa dinámica.	CAA CMCCT CSC CD CCL	50%
B2.3. Analizar as características da poboación española, a súa distribución, dinámica e evolución, e os movementos migratorios.	B2.3.1. Explica a pirámide de poboación de España e das súas comunidades autónomas.	CAA CMCCT CSC CD CCL	80%
	B2.3.2. Analiza en distintos medios os movementos migratorios nas últimas tres décadas en España.	CAA CMCCT CSC CD CCL	70%
B2.4. Analiza as características da poboación de Galicia, a súa distribución, dinámica e evolución, e os movementos migratorios	B2.4.1. Coñece o proceso da emigración galega, as súas etapas e os destinos principais.	CAA CMCCT CSC CD CCL	80%
B2.5. Sinalar nun mapamundi as grandes áreas urbanas, e identificar e comentar o papel das cidades mundiais como dinamizadoras da economía das súas rexións.	B2.5.1. Realiza un gráfico con datos da evolución do crecemento da poboación urbana no mundo.	CAA CMCCT CSC CD CCL	60%
	B2.5.2. Sitúa no mapa do mundo as vinte cidades máis poboadas, di a que país pertencen e explica a súa posición económica.	CAA CMCCT CSC CD CCL	40%
B2.6. Comprender o proceso de urbanización, os seus proles e os seus contras en Europa.	B2.6.1. Resume elementos que diferencien o urbano e o rural en Europa.	CAA CMCCT CSC CD CCL	50%
	B2.6.2. Distingue os tipos de cidades do noso	CAA	20%

	continente.	CMCCT CSC CD CCL	
B2.7. Recoñecer as características das cidades españolas e galegas, e as formas de ocupación do espazo urbano.	B2.7.1. Interpreta textos que expliquen as características das cidades de España e de Galicia, axudándose de internet ou de medios de comunicación escrita.	CAA CMCCT CSC CD CCL	30%
B2.8. Coñecer os principais espazos naturais protexidos a nivel peninsular e insular.	B2.8.1. Sitúa os parques naturais españois nun mapa, e explica a situación actual dalgúns deles.	CAA CMCCT CSC CD CCL	40%
	B2.8.2. Elabora gráficos de distinto tipo en soportes virtuais ou analóxicos, que reflectan información económica e demográfica de países ou áreas xeográficas a partir de datos.	CAA CMCCT CCL CD	60%
B2.9. Identificar as principais paisaxes humanizadas españolas e galegas, e identificalas por comunidades autónomas.	B2.9.1. Clasifica as principais paisaxes humanizadas españolas a través de imaxes.	CAA CMCCT CSC CD CCL	60%
B2.10. Coñecer e analizar os problemas e os retos ambientais que afronta España, a súa orixe e as posibles vías para afrontar estes problemas.	B2.10.1. Compara paisaxes humanizadas españolas segundo a súa actividade económica.	CAA CMCCT CSC CD CCL	60%
BLOQUE 3 A HISTORIA			
B3.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles.	B3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado.	CSC CCEC	80%
B3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas, e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas.	B3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.	CSC CAA	90%
	B3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan estas restos materiais ou textuais.	CSC CAA	80%
B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación.	B3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	CSC CMCCT	90%
	B3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	CSC CMCCT	80%

B3.4. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo.	B3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	CSC CMCCT	80%
B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado.	B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.	CSC CCL	70%
B3.6. Caracterizar a alta Idade Media en Europa e recoñecer a dificultade da falta de fontes históricas neste período.	B3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.	CSC CAA	70%
B3.7. Describir a nova situación económica, social e política dos reinos xermánicos.	B3.7.1. Compara as formas de vida (en diversos aspectos) do Imperio Romano coas dos reinos xermánicos	CSC CAA	50%
B3.8. Explicar a organización feudal e as súas consecuencias.	B3.8.1. Caracteriza a sociedade feudal e as relacións entre señores e campesiños.	CSC	90%
B3.9. Analizar a evolución dos reinos cristiáns e musulmáns, nos seus aspectos socioeconómicos, políticos e culturais.	B3.9.1. Comprende as orixes do Islam e o seu alcance posterior.	CSC CCEC	70%
	B3.9.2. Explica a importancia de Al-Andalus na Idade Media.	CSC CCEC CMCCT CCL	70%
B3.10. Entender o proceso das conquistas e a repoboación dos reinos cristiáns na Península Ibérica e as súas relacións con Al-Andalus.	B3.10.1. Interpreta mapas que describen os procesos de conquista e repoboación cristiáns na Península Ibérica.	CSC CAA	80%
	B3.10.2. Explica a importancia do Camiño de Santiago.	CSC CCEC CCL	70%
B3.11. Entender o concepto de crise e as súas consecuencias económicas e sociais.	B3.11.1. Comprende o impacto dunha crise demográfica e económica nas sociedades medievais europeas.	CSC	80%
B3.12. Comprender as características e as funcións da arte na Idade Media.	B3.12.1. Describe características da arte románica, gótica e islámica.	CSC CCEC CCL	70%

1.5 **Contidos e indicadores de logro por unidade didáctica.**

1.a **Bloque 1. Contidos comúns.**

- Localización no tempo e no espazo de períodos e acontecementos históricos. Nocións de simultaneidade e evolución. Representación gráfica de secuencias temporais.

- Recoñecemento de causas e consecuencias nos feitos e procesos históricos distinguindo a súa natureza. Identificación da multiplicidade causal nos feitos sociais. Valoración do papel dos homes e as mulleres como suxeitos da historia.
- Busca, obtención e selección de información do contorno, de fontes escritas, iconográficas, gráficas, audiovisuais e proporcionadas polas tecnoloxías da información. Elaboración escrita da información obtida. Transformación de información estatística en gráficos.
- Recoñecemento de elementos básicos que caracterizan os estilos artísticos e interpretación de obras significativas considerando o seu contexto. Valoración da herdanza cultural e do patrimonio artístico como riqueza que hai que preservar e colaborar na súa conservación.

1.b *Bloque 2: contidos específicos por unidade didáctica.*

Tema 1: O inicio da Idade Media.

- A fragmentación do imperio romano.
- Os reinos xermano.
- O imperio visigodo
- Imperio bizantino.
- A sociedade e a cultura bizantina.
- A orixe do islam
- A expansión do islam
- A sociedade e a cultura islámicas.

INDICADORES DE LOGRO

- Interpretación e comparación de liñas do tempo.
- Comparación dun mapa histórico cun actual.
- Manexo da internet para obter información.
- Obtención de información histórica de fontes iconográficas.
- Elaboración dun cadro comparativo.
- Interpretar e analizar os mosaicos de San Vital de Rávena.
- Comentar e criticar de forma oral, textos biográficos.

Tema 2: A Europa feudal.

- Do reino dos francos ao imperio carolinxio
- Unha época de inseguridade.
- As invasións dos viquingos, maxiares e sarracenos.
- A debilidade dos reis.
- O feudalismo.
- A sociedade estamental. A nobreza
- Os campesiños
- O poder da Igrexa.

INDICADORES DE LOGRO:

- Análise de mapas histórico.
- Acercamento ao comentario de textos históricos.
- Exposición dun tema a partir de información sacada de internet.
- Realización de esquemas para representar o sistema feudal.
- Análise e descrición de imaxes relacionadas co feudalismo.
- Obtención de información a través de internet.
- Análise de textos e películas históricas.

TEMA 3: O DESENVOLVEMENTO DAS CIDADES NA IDADE MEDIA.

- Unha época de prosperidade.
- O auxe das cidades.
- Os artesáns e os gremios.
- A renovación da cultura.
- A consolidación das monarquías.
- A crise do século XIV

INDICADORES DE LOGRO:

- Interpretar mas de rutas comerciais,identificando as principais cidades e feiras.
- Analizar unha cidade medieval, por exemplo Bruxas (identificando os principais edificios (foro/concello..), busca de información en Internet.
- Analizar a cidade de Noia (e a súa relación cos oficios medievais). Busca de fotos e elaboración de debuxos.
- Canalhistoria: La peste negra. Busca de información. Exposición na clase.

TEMA 4: A CULTURA E A ARTE NA IDADE MEDIA.

- A arte medieval, unha arte internacional e relixiosa.
- A arquitectura románica.
- A escultura románica.
- A pintura románica.
- A arquitectura gótica.
- A escultura gótica.
- A pintura gótica

INDICADORES DE LOGRO:

- Obtención de información de esculturas.
- Análise de debuxos e fotografías de obras de arte para obter información.
- Comparar e identificar imaxes de diferentes estilos.
- Analizar pinturas góticas/románica

- Interpretación da planta dun edificio.

TEMA 5. Al-Ándalus.

- Da conquista de Al-Ándalus ao califato.
- Da fragmentación do califato ao reino nazarí.
- A vida en Al-Ándalus.
- A cultura e a arte andalusí.

INDICADORES DE LOGRO

- Obtención de información dun documento histórico.
- Interpretación dunha liña do tempo coas etapas da historia de Al-Ándalus.
- Interpretación de mapas históricos dos territorios musulmáns e cristiáns
- Identificación do legado andalusí e facer un mural público
- Análise do plano dunha vivenda.
- Investigación das pegadas de topónimos musulmáns.
- Descrición e análise dunha obra de arte. Alhambra/Mezquita.

TEMA 6 OS REINOS CRISTIÁNS HISPÁNICOS

- O nacemento dos reinos cristiáns hispánicos.
- Do reino de León á Coroa de Castela.
- A evolución dos núcleos pirenaicos.
- Reconquista e repoboación.
- A Coroa de Castela.
- A Coroa de Aragón.
- O final da Idade Media nos reinos hispánicos.
- O legado prerrománico e románico.
- O legado gótico e mudéjar.
- Galicia na Idade Media.

INDICADORES DE LOGRO:

- Facer un mural público do Camiño de Santiago cos principais edificios do Románico.
- Debuxar mapas cos reinos cristiáns identificando a Marca Hispánica.
- Interpretar miniaturas medievais e identificar atributos dos reis leoneses.
- Buscar imaxes dos principais castelos da época (Loarre).
- Facer un comentario de texto dunha CARTA DE POBOAMENTO.
- Buscar información Internet sobre as ORDES MILITARES.
- Escribir un conto breve: protagonista: un mudéjar/ lugar: Toledo, a Escola de Tradutores.

TEMA 7. O ESTUDO FÍSICO DE ESPAÑA E DE GALICIA

- A Meseta.
- Os bordos da meseta.
- As unidades exteriores á meseta.
- O relevo insular.
- As costas.
- Os rios. A vertente cantábrica.
- As vertentes mediterránea e atlántica.
- Medios naturais oceánico e mediterráneo
- Medios naturais subtropical e de montaña.
- A sustentabilidade ambiental en España.
- O relevo e a costa de Galicia.
- Os rios, os climas e as paisaxes de Galicia.

INDICADORES DE LOGRO:

- Utilizar Google Maps ou Earth
- Facer rutas turísticas por distintas comunidades de España.
- Localizar nos mapas formas de relevo estudadas.
- Interpretar mapas e debuxos de sistemas montañosos.
- Identificar a variación de caudal dun río.
- Facer murais con esquemas de cada un dos medios naturais de España
- Identificar e buscar imaxes de diferentes paisaxes.
- Buscar en Internet espazos protexidos de Galicia e expoñelos.
- informe sobre un espazo natural Elaborar un protexido (elixen eles).

TEMA 8. A POBOACIÓN DO MUNDO.

- A dinámica da poboación. A natalidade.
- A mortalidade e a esperanza de vida.
- Os movementos migratorios.
- A evolución demográfica dos países desenvolvidos.
- A evolución demográfica dos países en desenvolvemento.
- A distribución da poboación mundial.

INDICADORES DE LOGRO :

- Interpretación de pirámides de poboación.
- Cálculo de taxas demográficas.
- Obtención de estatísticas de organismos oficiais a través de páxinas web.

- Interpretación de mapas de distintos tipos: de coropletas, de superficies e de fluxos.
- Elaboración de gráficos lineais e de barras.
- Análise de táboas e cadros estatísticos. Elaboración e interpretación de gráficos sectoriais.
- Realización dunha enquisa.
- Investigación de conflitos sociais no cine.
- Resumo da información do tema mediante cadros e esquemas.
- Obtención de información sobre a poboación a través de distintos mapas temáticos, gráficos e fotografías.

TEMA 9. AS CIDADES

- O espazo rural e o espazo urbano.
- As funcións e a estrutura das cidades.
- A cidade modifica o espazo.
- As cidades en países desenvolvidos e en países en desenvolvemento.
- A área de influencia urbana.
- A xerarquía das cidades.
- Os problemas das cidades.

INDICADORES DE LOGRO:

- Análise do plano urbano.
- Interpretación dun mapa de símbolos proporcionais.
- Análise de mapas e gráficos para obter información xeográfica.
- Elaboración dun cadro sinóptico.
- Investigación con Google Maps.
- Obtención de información de esquemas e fotografías

TEMA 10. O CONTINENTE EUROPEO. POBOACIÓN E CIDADES.

- O territorio de Europa.
- A dinámica natural da poboación de Europa.
- Os movementos migratorios de Europa.
- A evolución da poboación europea e o crecemento real.
- A repartición da poboación europea.
- A estrutura demográfica de Europa.
- A poboación urbana europea.
- As cidades europeas.

INDICADORES DE LOGRO:

- Resumo da información nun cadro sinóptico en un mapa conceptual.
- Descrición da evolución das cidades europeas a través de documentos gráficos.
- Análise dun plano urbano.
- Interpretación de mapas, fotografías e gráficos para extraer información xeográfica.
- Investigación na Internet sobre as cidades europeas Patrimonio da Humanidade
- Analizar o crecemento dunha cidade
- Análise comparativo de tres cidades europeas (eles elixen). Utilizan Urbanobservatory e completan fichas de observación

TEMA 11. ESPAÑA E GALICIA: TERRITORIO, POBOACIÓN E CIDADES.

- A organización territorial de España.
- As institucións españolas.
- A dinámica natural da poboación española.
- Os movementos migratorios en España.
- A distribución da poboación española.
- As cidades españolas.
- A poboación de Galicia.
- As cidades de Galicia.

INDICADORES DE LOGRO.

- Descrición da evolución das cidades españolas a través de documentos gráficos.
- Análise dun plano urbano.
- Interpretación de mapas, fotografías e gráficos para extraer información xeográfica.
- Investigación na Internet sobre as cidades españolas Patrimonio da Humanidade

1.6 **Instrumentos de avaliación. Procedementos e criterios de cualificación.**

Realizarase unha avaliación inicial do alumnado co obxecto de poder adaptar a programación ás características do mesmo

Algúns dos procedementos e instrumentos que se poden empregar para avaliar o proceso de aprendizaxe:

- **Observación sistemática**
- Observación directa do traballo na aula.
- Observación directa sobre a participación e interese e a súa actitude favorable.
- **Analizar as producións dos alumno.**
- Caderno de clase.
- Resumos.

- Actividades en clase (problemas, ejercicios, respostas a preguntas orais...).
- Traballos monográficos.
- Traballos de investigación.
- **Avaliar as exposicións orais dos alumno.**
- Presentacións en Power-point. Prezi. Stop motions....
- Debates.
- Postas en común.
- **Realizar probas específicas.**
- Exposición dun tema, en grupo ou individualmente.

- Instrumentos de avaliación para cada estándar de aprendizaxe

Os criterios de avaliación serán o referente específico para avaliar a aprendizaxe do alumnado. Describe o que se quere valorar e que o alumnado debe lograr, para iso, empregaremos distintos instrumentos e estes farán referencia a:

- Instrumentos de Observación (O): baseados na recollida de información no caderno do profesor, sobre o traballo desenvolvido polo alumno/a, a súa participación nas tarefas, tanto individuais como colectivas, e nestas valoraremos a súa participación tanto voluntaria como demandada polo profesor.
- Instrumentos de produción (P): referidas a expresión nun caderno de clase de actividades realizadas e corrixidas polo alumno/a, dándolle especial importancia a aquelas que requiran unha preparación previa, os traballos individuais realizados así como os colectivos.
- Probas Oraís (PO) neste aspecto valórase a atención prestada a temáticas traballadas con anterioridade, a súa participación positiva, as postas en común, dado que destas probas non queda evidencia integraranse conxuntamente no caderno de profesor, como parte de observación.
- Probas escritas (PE) son probas específicas que se realizan mediante fichas, que previamente realizarán unhas fichas de actividades, algunhas serán corrixidas polo profesor e outras a viva voz, sendo o alumnado o que deba realizar unha autocorrección. Coa elaboración destas fichas valoraremos a adquisición dos contidos da materia, así coma o dominio das competencias clave, e a porcentaxe acadada para cada un dos criterios de avaliación tratados, de modo que poderemos establecer se se chegou ao grado de consecución demandado en cada criterio. Dentro destas probas incluiremos o modelo exame que será avaliable.

Bloque	Estándar de aprendizaxe	Instrumento de
---------------	--------------------------------	-----------------------

		avaliación
Bloque1. O Medio Físico	B1.1.1. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa de España e de Galicia, utilizando datos de coordenadas xeográficas.	Utiliza internet e un mapa, localiza e sitúa distintos espazos xeográficos a través das coordenadas xeográficas. (PE)
	B1.2.1. Enumera e describe as peculiaridades do medio físico español e galego.	Identifica, rexistra e explica as características do medio físico de España e Galicia, utilizando mapas.(PE)
	B1.3.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo español.	Sitúa ,localiza e identifica as principais unidades de relevo de España. A partir de mapas e de imaxes de satélite. (PE)
	B1.3.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de España.	Describe as unidades de relevo de España coa axuda dun mapa físico e de imaxes.(PE)
	B1.4.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo galego.	Sitúa, localiza e identifica as principais unidades de relevo de Galicia a partir de imaxes de satélite e de mapas.,(PE)
	B1.4.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de Galicia.	Explica e describe onde se sitúan os sistemas montañosos de Galicia, a partir de mapas e de imaxes de satélite.(PE)
	B1.5.1. Localiza nun mapa os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos de España.	Identifica nun mapa por onde se estende o medio natural oceánico e mediterráneo. (PE)
	B1.5.2. Analiza e compara as zonas bioclimáticas españolas utilizando gráficos e imaxes.	Identifica na imaxe o medio natural co que se corresponde. (PO)
	B1.5.3. Localiza nun mapa os espazos bioclimáticos de Galicia.	Utiliza internet e sitúa os distintos espazos climáticos de Galicia. (PO)
	B1.6.1. Distingue e localiza nun mapa as paisaxes de España e de Galicia.	Identifica a través de internet os distintos paisaxes de España e Galicia. (PO)
B1.7.1. Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais en España e Galicia, e localiza páxinas e recursos da web directamente relacionados con eles.	Explica a desertización e analiza o mapa de risco de desertización en España. Procura máis información na páxina web da Organización Meteorolóxica Mundial. (Traballo en equipo)	
Bloque 2. O espazo humano	B2.1.1. Localiza no mapa mundial os continentes e as áreas máis densamente poboadas.	Analiza un mapa de densidade de poboación do mundo localizando as grandes áreas de poboación e os baleiros demográficos dos 5 continentes. (PE)
	B2.1.2. Explica o impacto das ondas migratorias nos países de orixe e nos de acollimento.	Estuda as consecuencias das migracións no mundo nas zonas emisoras e de recepción. Realiza un informe sobre a relación entre o crecemento demográfico e a pobreza utilizando as TIC.(Traballo en equipo)
	B2.2.1. Explica as características da poboación europea.	Describe a través de textos, imaxes..., as características da poboación europea e a súa evolución dende 1800 ata a actualidade.

		(Observación na aula)
B2.2.2. Compara entre países a poboación europea segundo a súa distribución, a súa evolución e a súa dinámica.		Analiza a partir de gráficos o crecemento da poboación dos países de Europa e compara o ritmo de crecemento en cada unha das rexións europeas. (Observación na aula)
B2.3.1. Explica a pirámide de poboación de España e das súas comunidades autónomas.		Elabora pirámides de poboación de España e de Galicia na actualidade e outra dos anos 50 e interprétaas. (PE)
B2.3.2. Analiza en distintos medios os movementos migratorios nas últimas tres décadas en España.		Utiliza imaxes de prensa e internet, textos e outras fontes para analizar os movementos migratorios en España dende fins do século XX ata a actualidade.-(Traballo individual)
B2.4.1. Coñece o proceso da emigración galega, as súas etapas e os destinos principais.		Realizar un mapa e pintar as zonas do mundo que recibiron cotas importantes de galegos emigrantes. (Traballo individual)
B2.5.1. Realiza un gráfico con datos da evolución do crecemento da poboación urbana no mundo.		Realiza e interpreta pirámides de poboación e gráficos de distintos tipos que reflicten a evolución da poboación nos países desenvolvidos e en vías de desenvolvemento. (PO)
B2.5.2. Sitúa no mapa do mundo as vinte cidades máis poboadas, di a que país pertencen e explica a súa posición económica.		Utiliza internet e localiza as cidades do mundo máis poboadas e indica a situación económica das cidades que máis crecen: países subdesenvolvidos, desenvolvidos... (PO)
B2.6.1. Resume elementos que diferencien o urbano e o rural en Europa.		Identifica os elementos que definen e diferencian o espazo rural e o espazo urbano a partir de imaxes. (PO).
B2.6.2. Distingue os tipos de cidades do noso continente.		Recoñece a través de imaxes distintos tipos de cidades que existen no continente europeo. (PO)
B2.7.1. Interpreta textos que expliquen as características das cidades de España e de Galicia, axudándose de internet ou de medios de comunicación escrita.		Recoñece as características dalgunhas cidades españolas estudando o plano e as imaxes de satélite de Google Maps. (PO)
B2.8.1. Sitúa os parques naturais españois nun mapa, e explica a situación actual dalgúns deles.		Analiza o impacto humano nas paisaxes naturais españolas observando fotografías e as imaxes de satélite de Google Maps.(Traballo individual)
B2.8.2. Elabora gráficos de distinto tipo (lineais, de barra e de sectores) en soportes virtuais ou analóxicos, que reflictan información económica e demográfica de países ou áreas xeográficas a partir dos datos elixidos.		Elabora un gráfico demográfico a partir duns datos dados. (PO)
B2.9.1. Clasifica as principais paisaxes humanizadas españolas a través de imaxes.		Identifica, analiza e explica as principais paisaxes humanizadas de España a través de fotografías e de imaxes de satélite. (PO)

	B2.10.1. Compara paisaxes humanizadas españolas segundo a súa actividade económica.	Analiza o impacto humano nas paisaxes naturais de España a partir de sus actividades económicas observando fotografías e imaxes de satélite. (PO)
Bloque 3. A Historia	B3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado.	Utiliza internet e outras fontes para obter información sobre o legado dos pobos xermanos e musulmáns. (PO)
	B3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.	Utiliza distintas fontes históricas e aprende a clasificalas. (PE)
	B3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan estas restos materiais ou textuais.	Traballo cooperativo sobre a importancia das distintas fontes históricas para comprender o noso pasado. (Traballo en equipo)
	B3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	Sitúa no tempo e recoñece nun mapa histórico os distintos reinos en que se fragmentou o Imperio Romano de Occidente.(PE)
	B3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	Ordena acontecementos cronoloxicamente e sitúaos nunha liña do tempo. (PE)
	B3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	Utiliza internet para obter información sobre estas distintas culturas. (PO)
	B3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.	Coñece o significado de termos históricos e artísticos e emprégao axeitadamente.(PO)
	B3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.	Utiliza distintas fontes para obter información sobre os elementos que caracterizan a Alta Idade Media en Europa(Traballo individual)
	B3.7.1. Compara as formas de vida (en diversos aspectos) do Imperio Romano coas dos reinos xermánicos	Comprende e explica a vida cotiá nunha aldea xermana e compáraa cunha cidade romana a partir de imaxes. Comprende e explica a organización territorial e política dos reinos xermanos a través de mapas, imaxes...(PO)
	B3.8.1. Caracteriza a sociedade feudal e as relacións entre señores e campesiños.	Coñece a organización social e económica, a cultura do reino visigodo. Coñece a organización social e económica, e a cultura do Imperio Bizantino. Analiza a sociedade da época feudal a través de miniaturas da época.. (PE)
	B3.9.1. Comprende as orixes do Islam e o seu alcance posterior.	Comprende e explica a orixe do Islam, os fundamentos da relixión islámica e a expansión do islam ao longo da Idade Media. A partir de mapas e textos. (PE)
B3.9.2. Explica a importancia de Al-Andalus na Idade Media.	Analiza a organización política, a sociedade, a cultura e a vida cotiá do Imperio islámico durante a Alta Idade Media. A través de textos. (PE)	

	HB3.10.1. Interpreta mapas que describen os procesos de conquista e repoboación cristiás na Península Ibérica.	Interpreta mapas e liñas do tempo que describen a expansión do islam na Idade Media. (PE)
	B3.10.2. Explica a importancia do Camiño de Santiago.	Traballo cooperativo sobre un percorrido virtual sobre o Camiño de Santiago e a súa importancia. (Traballo en equipo)
	B3.11.1. Comprende o impacto dunha crise demográfica e económica nas sociedades medievais europeas.	Comprende a situación de crise que empezou a sufrir o Imperio Romano no século III que favoreceu as invasións xermanas. A partir de gráficos, textos...(PE)
	B3.12.1. Describe características da arte románica, gótica e islámica.	Utiliza internet para ver obras artísticas de estilo románico, gótico e islámico e comprender as súas características. (PO)

1.7 . Criterios de cualificación

Tendo en conta os criterios de avaliación xerais indicados ao comezo desta programación, ademais daqueles outros que se foron concretando ao longo de cada unha das unidades didácticas que forman parte desta materia, cómpre agora salientar cal é o proceso de cualificación.

Realizarase unha avaliación inicial do alumnado co obxecto de poder adaptar a programación ás características do mesmo..

Algúns dos procedementos e instrumentos que se poden empregar para avaliar o proceso de aprendizaxe:

- **Observación sistemática.**
- Observación directa do traballo na aula.
- Observación directa sobre a participación e interese e a súa actitude favorable.
- **Analizar as producións dos alumno.**
- Caderno de clase.
- Resumos.
- Actividades en clase (problemas, exercicios, respostas a preguntas etc.).
- Traballos monográficos.
- Traballos de investigación.
- **Avaliar as exposicións orais dos alumnos.**
- Debates.
- Postas en común.
- **Realizar probas específicas.**
- Exposición dun tema, en grupo ou individualmente.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN.

As cualificacións serán o resultado dos seguintes aspectos:

● **As probas e traballos a entregar/presentar: 70 % da nota da avaliación**

En cada avaliación o alumnado realizará até dous tipos de proba que perseguen unha finalidade diferente. Tamén realizarán traballos quer individuais quer en grupo. Todas estas propostas serán avaliadas e ponderadas como segue, de xeito que no seu conxunto, supoñan o 70% deste apartado:

- **Tipo test:** realizaranse ao final de cada tema co obxectivo de facer un primeiro estudo dos conceptos máis esenciais. Este tipo de probas representan neste apartado de probas un **20%** do resultado.

- **Tipo desenvolvemento:** realizarase ao final do trimestre co fin de que o alumnado demostre a súa destreza competencial en exercicios típicos da materia a base de diferentes fontes de información. A intención última é que consigan interpretar fontes e ofrecer unha explicación coherente e razoada sobre o tema proposto na proba, e que xa previamente foi abordado na aula durante a avaliación.

- **Traballos a presentar/entregar:** realizaranse ao longo da avaliación, de extensión variábel e de temática central/ampliación para o tema en curso. Dedicaráselle tempo de aula e casa e acordarase co alumnado a data razoábel de entrega e exposición.

Tanto probas de desenvolvemento como traballos contribúen a este apartado cun **80%** do resultado.

● **Traballo diario: na aula, na casa e a nota do caderno: 30% da nota**

O caderno da clase: Hai que ter un caderno de clase que sexa de uso exclusivo para esta materia. Nel faranse os exercicios (anotando a páxina do libro na que están e copiando o enunciado se for preciso) e os apuntes ou esquemas que se fagan na clase. Os cadernos serán revisados diariamente a medida que se traballa na aula e aleatoriamente cada vez que lle corresponda corrixir na aula ao alumno/a. Debe conter a secuencia dos apuntamentos e as actividades diarias, incluída a mención a tarefas desenvolvidas en formato dixital. Terase en conta:

- Se o alumno realiza diariamente as tarefas asignadas. Orde na secuencia.
- Se reflicta unha comprensión da materia estudada con respostas personalizadas.
- Se está debidamente presentado en tempo e forma.

Para aquel **alumnado con máis dificultade e necesidades educativas especiais**, co que estea previsto traballar con reforzo e ACI o departamento aplicará cunha maior flexibilidade as porcentaxes de ponderación que irían aos seguintes valores: 60%- 40%, respectivamente.

1.1 Criterios de promoción

Para superar a materia neste curso, será indispensable ter acadado unha nota media de 5 entre as tres avaliacións. Caso non conseguise a mínima nota para o aprobado, o alumnado contará cunha proba de recuperación no inicio do trimestre seguinte onde se avaliará mediante unha proba similar ás realizadas durante o trimestre dos estándares e competencias por superar. Será o valor máis alto o que se utilizará para o cálculo da media global da materia. Se á altura da 3ª avaliación, a media dos tres trimestres non acada o 5, tal e como se recolle nesta programación, o alumnado terá que iniciar un programa de seguimento de materia suspensa para preparar a última proba, a da Avaliación Final, en xuño deste curso 2022-2023.

A media final calcúlase a partir das medias coas notas de avaliación redondeadas que aparecen no boletín de final de trimestre.

Segundo o recollido no Regulamento de Réxime Interno do IES, a falta reiterada a clase pode provocar a imposibilidade de avaliar ao alumnado, polo que chegado o caso se os docentes non teñen mecanismos de avaliación como probas escritas, tarefas e traballos, o resultado será o suspenso da materia.

1.a *Rubricas*

Rúbrica para a observación na aula

Indicadores	Mellorable	Moi ben	Excelente	Puntuación
Valores	0 puntos	1 puntos	2 puntos	
Asistencia e puntualidade	Nunca ou case nunca	Algunha vez	Sempre	
Realiza tarefas na casa/aula				

Atención nas explicacións.				
Caderno completo e boa presentación.				
Entrega traballos no prazo fixado.				
Ten bo comportamento				
Utiliza fontes de información.				

Rúbrica para traballo en grupo

NIVEIS DE ADQUISICIÓN			CUALIFICACIÓN S
Indicadores	Si	No	
Ten unha actitude positiva e colaboradora cara o traballo			
Estivo receptivo/a as críticas e suxestións do grupo			
Sempre entrega a tempo o que lle corresponde e o equipo non ten que traballar nas súas responsabilidades			
Faise responsable do seu traballo e o entrega coa máxima calidade.			
Respecta os demais membros do grupo.			
Apoia os seus compañeiros axudando e aconsellando se é necesario.			

1.2 Temporalización

1º Trimestre	Temas: 1 ,2 ,3,4.
2º Trimestre	Temas: 5,6,7,8.
3º Trimestre	Temas: 9,10,11,12.

1.3 Materiais curriculares e recursos.

Un complemento útil é o **caderno de traballo** do alumno/a, de grande importancia coma instrumento para a avaliación. Nel íranse recollendo ó longo do curso todas aquelas ideas previas, actividades, esquemas, resumos, memorias, etc., que conformarán o traballo na aula e nos poderá indicar en todo momento o nivel que vai acadando o alumno ou a alumna. Tanto o caderno como o material elaborado polo alumno ao longo das avaliacións (papel/arquivos Internet) serán entendidos como **Portafolios**, que terán tamén unha extensión dixital ao traballarmos con portátil para determinadas actividades e

traballos. A secuencia toda de traballos de casa e aula debe figurar no caderno, no caso da tarefa dixital, mencionada cun enunciado para que o conxunto estea ordenado.

Tratarase de insistir no seu coidado e boa presentación, porque desta maneira o alumno ou alumna irá aplicando un método de traballo útil para calquera outra materia. O caderno permitirá recoller follas soltas para a súa corrección e que se poidan engadir con orde cantos documentos, fotocopias, ilustracións, recortes, etc. sexan precisos.

A corrección do caderno ten dous obxectivos: extraer datos para a corrección e asegurármolos de que non hai erros de contido nel, posto que mesmo será un instrumento de estudo do alumno ou alumna. Por estas razóns, revísase periodicamente. Con esta metodoloxía preténdese que o alumno ou a alumna vaia elaborando o seu propio método de traballo e aprendizaxe e se decate dos seus erros e acertos.

Empregaranse como **libros de texto** os seguintes:

2º. Xeografía e Historia. Serie Descubre. Proxecto Saber Facer. Edit. Santillana. Obradoiro.

Os cursos do Primeiro e Segundo de ESO contarán así mesmo con **materiais auxiliares** en función da necesidade de afianzar ou reforzar coñecementos como os Cadernos de Competencias Básicas ou o Caderno para a Diversidade da editorial Obradoiro-Santillana e Vicens Vives así como os cadernos de láminas Fisterra 1 e Fisterra 2 e outros deseñados e elaborados polo profesorado.

A profesora de segundo utilizará tamén material elaborado por ela sobre movementos artísticos, autores e estilos. Tamén material sobre literatura e xeografía e textos literarios para identificar climas, cuestionarios para o taller de historia, itinerarios de viaxes (cadernos de viaxes), e cadernos de poboación para analizar as pirámides e os factores que explican a poboación.

Os **recursos didácticos** a utilizar nas clases son os habituais:

- Libro de texto.
- Atlas xeográfico (de diversas editoriais).
- Atlas histórico (de diversas editoriais).
- Esfera.
- Planisferio físico e político.
- Mapas murais físicos e políticos dos diversos continentes, de España e de Galicia.
- Mapa Topográfico Nacional (escalas 1:25.000 e 1:50.000).
- Fotografía aérea.
- Mapas temáticos
- Anuarios.
- Diapositivas (Coleccións de Ed. La Muralla, elaboración propias).
- Vdeos e DVD.
- Enciclopedias.

-Internet. Documentais de YouTube, con asesoría científica de xeografía e historia. **Canal historia**

-Filmoteca. Os alumnos verán unha serie de filmes cuxa temática sexa a que esteamos estudando neste momento. *Procurarase tamén potenciar entre o alumnado o gusto pola lectura e polo sétimo arte recomendándolle libros de lectura e películas relacionadas coa materia e a súa idade*

1.4 **Mecanismos de revisión, avaliación e modificación da PDA**

Ao igual que nas restantes materias que son responsabilidade deste departamento o seguimento, avaliación e, se é o caso, modificación desta programación, farase nas reunións conxuntas de tódolos membros do departamento. Estas reunións teñen unha periodicidade mensual, polo que fundamentalmente nas que se celebren a comezos de trimestre, ademais de valorar os resultados académicos do alumnado, observarase o cumprimento dos contidos e demais aspectos programados, para se fose necesario proceder a modificacións requiridas.

Xa que logo, a revisión da programación didáctica é un proceso de seguimento continuo, co fin de permitir calquera modificación sen ter que esperar ao final de curso. Está claro que calquera modificación será logo comunicada ao alumnado para que teñan coñecemento dela.

Con todo, ao remate do curso o departamento fará unha avaliación final da programación que pasará a estar recollida na memoria final.

1.b **RÚBRICA DE AUTORREVISIÓN**

	1	2	3	4
1.Adecuación das unidades ao currículo				
2.Adecuación da temporalización dos temas.				
3.Mantívose a temporalización prevista.				
4.Adecuación dos estándares para os temas.				
5.Fixación dunha estratexia metodolóxica común ao departamento.				
6.Adecuación da secuencia de traballo na aula.				
7.Adecuación dos materiais didácticos utilizados.				
8. Adecuación do libro de texto.				
9.Adecuación das probas de avaliación.				
10.Adecuación das pautas xerais para a avaliación continua.				
11.Adecuación dos criterios para a recuperación dun exames.				
12.Adecuación dos exames				

13.Adecuación dos programas de apoio, recuperación..				
14.Actividades complementarias.				
15.Adecuación da información aos alumnos e pais dos criterios de avaliación,.....				

1.5 Medidas de atención a diversidade

Nesta programación do Departamento de Xeografía e historia temos en conta:

- a O tipo de necesidades, en xeral, que presenta o noso alumnado en Outes. Son pautas xerais para a resposta educativa tendo en conta as directrices da Xunta e organizacións específicas. Planeamos as medidas para os catro cursos en común posto que o importante é a súa necesidade mais ca o curso no que está.

NEAE (necesidade específica de apoio educativo)	Resposta educativa
<p>TDAH:</p> <p>1 alumno diagnosticado y posiblemente mais, nos diferentes niveis educativos. Debe confirmarse na avaliación inicial</p>	<p>-Terase en conta o establecido sobre Prevención e intervención dentro da aula do “Protocolo de consenso sobre TDAH na infancia e na adolescencia nos ámbitos educativo e sanitario”</p> <p>http://www.edu.xunta.es/portal/node/13546</p> <p>-Orientacións da Asociación:</p> <p>http://www.acnhsantiago.org/</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Supervisar frecuentemente a realización das actividades, para reforzar positivamente ou para reconducir a execución ou as distraccións. ● Antes de empezar unha actividade, hai que explicala de xeito claro e sinxelo, e asegurarse de que a entendeu todo o alumnado. ● Conseguir a colaboración dun compañeiro ou dunha compañeira “responsable”, para que lle axude a comprender e a realizar as tarefas. ● Utilizar reforzos positivos para motivar (eloxios privados e públicos). ● Complementar os exames escritos de forma oral, cando se observa que están incompletos ● axenda escolar

<p>a)Desfase curricular por proceder do estranxeiro: 3 alumnos/as na ESO</p> <p>b)Desfase curricular por outros motivos: 6 alumnos/as na ESO</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● -Apoios dentro/fóra da aula co PT ● -Apoios fóra da aula profesor/a ● -RE na aula co propio profesor/a. ● Adaptacións curriculares, se procede. Con materiais de reforzo adecuado ao necesidades ● -Grupos de adaptación da competencia curricular ● -Plan individualizado de seguimento de pendentes. ● -Plan de acollida do IES. ● Para o desfase curricular utilízanse materiais elaborados pola profesora adaptados e de reforzo ● Seguimento individualizado na clase e fora.
<p>Problemas de comunicación (alumnado estranxeiro): 1 alumnos/as na ESO</p>	<p>http://www.edu.xunta.gal/portal/diversidadeorientacion/141/145/146</p> <p>-Apoios fóra e dentro da aula co PT e/ou co profesor/a de aula</p> <p>-Grupos de adquisición de linguas e de adaptación da competencia curricular.</p>
<p>Alumnado con problemas de lecto – escritura:</p>	<p>http://www.edu.xunta.gal/portal/diversidadeorientacion/141/145/409</p> <p>-“Orientacións e respostas educativas: Alumnado con trastornos da aprendizaxe”: http://www.edu.xunta.es/portal/node/3656</p> <p><u>-Orientacións da Asociación:</u> http://www.agadix.es/</p>

	<p>-Traballar na medida do posible:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Exactitude lectora e ortografía básica co material de historia. ● Comprensión lectora e composición escrita, ...facer composicións sobre temas históricos(Incas, diarios de navegantes..... ● Apoio RE do PT e/ou profesor/a da aula
<p>T. Asperger:</p>	<p>Temos que confirmar a presenza este ano de un alumno con T.Asperger (outros anos timos a un alumnos, de primeiro a cuarto da ESO). De confirmarse, plantexaremos as orientacións que o Departamento de orientación do centro impartíronse xunto coas normas da xunta.</p> <p>“Orientacións e respostas educativas: Alumnado con trastornos xeneralizados do desenvolvemento”</p> <p>http://www.edu.xunta.es/portal/node/3655</p> <p>-“Trastornos xeneralizados do desenvolvemento”</p> <p>http://www.edu.xunta.es/portal/node/3703</p> <p>-Orientacións de ASPERGA:</p> <p>http://www.asperga.org/</p>

b Outros protocolos da Xunta a ter en conta: <http://www.edu.xunta.gal/portal/Educonvives.gal>

- Plan de actuacións para a Igualdade nos centros educativos de Galicia 2016-2020.

-Protocolo de identidade de xénero.

-Protocolo de Protección de datos.

-Protocolo para a prevención e o control do absentismo escolar en Galicia.

- Protocolo de consenso sobre TDAH na infancia e na adolescencia nos ámbitos educativo e sanitario.
- Protocolo de Atención educativa domiciliaria. / Protocolo de Urgencias Sanitarias.

académicos do alumnado, observarase o cumprimento dos contidos e demais aspectos programados, para se fose necesario proceder as modificacións requiridas.

Xa que logo, a revisión da programación didáctica é un proceso de seguimento continuo, co fin de permitir calquera modificación sen ter que esperar ao final de curso. Está claro que calquera modificación será logo comunicada ao alumnado para que teñan coñecemento dela.

Con todo, ao remate do curso o departamento fará unha avaliación final da programación que pasará a estar recollida na memoria final.

Ver RÚBRICA DE AUTOREVISIÓN

